

Magyarné Várbíró Zita et. al.

Hang-lépcső, Hang-lépcső 2. (Molnárné Bogáth Réka)

LOGOTECH KIADÓ. BUDAPEST. 2019, 2021. 82 OLDAL, 156 OLDAL.

A *Hang-lépcső* tréningprogram kiadványai

Bevezetés

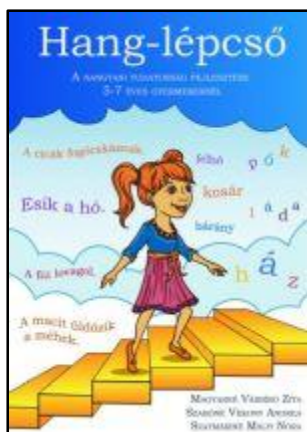
A gyermekek eltérő ismeretekkel, tapasztalatokkal érkeznek az iskolába, így nem azonos szintről kezdik meg az írás és az olvasás iskolai keretek közötti elsajátítását. Ezek a különbségek az óvodai évek alatt igen jól kompenzálhatók.

Az olvasástanulás pozitív élménye és a jó olvasási teljesítmény hosszú távon kihat a gyermekek személyiségfejlődésére, a tanulás sikerességére, az új ismeretek megszerzésének az ütemére, valamint ezek feldolgozásának a pontosságára. Az olvasási teljesítmény hatással van a felnövekvő generáció önérvényesítő képességére, a tudás, a tanulás értékének a valorizációjára, a felértékelődésére, illetőleg ebből következően a munkaerőpiaci sikerességre, az önálló egzisztencia megteremtésének az esélyére.

Az óvodapedagógusok, az általános iskolai pedagógusok és a különféle fejlesztéseket végző kollégák (fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus) közös felelőssége segíteni a jövő nemzedékét úgy, hogy az olyan tudás birtokába jusson, amely alkalmassá teszi az olvasás által történő információszerzésre és -feldolgozásra.

Az utóbbi évek kutatásai arra mutattak rá, hogy az írott nyelv elsajátításához, valamint a szövegértési teljesítmény javulásához szükséges képességek közül kiemelkedő fontosságú az úgynevezett fonológiai (hangtani) tudatosság fejlettségének a szintje. Amennyiben a gyermek fonológiai tudatosságának fejlődése nem megfelelő, mind az olvasás, mind az írás elsajátítása nehézségekbe fog ütközni. Ez is bizonyítja, hogy nagy jelentősége van a fonológiai (hangtani) tudatosság fejlesztésének. A szerzők olyan kiadványokat alkottak, amelyek ennek a területnek a fejlődését segíti elő.

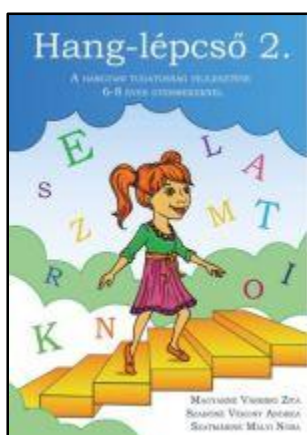
Hang-lépcső

A hangtani tudatosságot fejlesztő tréningprogram azt kívánja támogatni, hogy a nagycsoportos korú gyermekek könnyebben vegyék majd az akadályokat az iskolában az írás és az olvasás elsajátításában. Elméleti megalapozással és rendszerezett, konkrét gyakorlatsorok párhuzamában mutatja be a fonológiai tudatosság fejlesztésének a lehetséges módjait. A kiadvány olyan játékos segédeszközt nyújt az 5–7 éves gyermekekkel foglalkozó pedagógusok, valamint a szülők számára, amelynek segítségével játékosan fejleszthetik a gyermekek fonológiai tudatosságát, elősegítve ezzel az olvasás-írás tanulásának a megalapozását.

A tréningprogram tartalmaz elméleti háttérismerteteket, feladatléírásokat, képanyagot, valamint mintafoglalkozás-terveket. Az egyes feladatléírásoknál mindig szerepel a cél, az eszköz(ök), a feladat, az instrukció, a játékötlet(ek), valamint a megjegyzés(ek) leírása. A tréningprogram a fonológiai tudatosságot hét területen fejleszti: hallási figyelem és észlelés, mondat-, szó- és szótagtudatosság, fonémaszint 1. (kezdőhang), fonémaszint 2. (műveletek), rímek. A tervezéshez segítséget nyújt a kiadványban található Gantt-diagram, amely heti szintre lebontva adja meg a gyakorlatok sorrendjét és rendszerességét. A tréningprogram képanyagot is tartalmaz, ennek segítségével a teendők szemléletessé, a gyakorlás pedig játékosá válik, amely a gyermek érdeklődésének a fenntartását is szolgálja. Az adott feladatoknál betű- és számjegy utal a képekre. A logopédiai terápiák során nagyon jól használhatók a feladatok, és az otthoni gyakorlásokhoz is segítséget nyújtanak. A tréningprogram kiválóan alkalmas az óvodai nevelés éves tematikus tervébe építve arra, hogy az anyanyelvi nevelés részévé váljon.

Hang-lépcső 2.

A *Hang-lépcső 2.* kiadvány ugyancsak azt kívánja elősegíteni, hogy az iskolába kerülő és az első osztályos gyermekek könnyebben vegyék az akadályokat az olvasás és az írás elsajátításában. Ajánlható azoknak a gyermekeknek, akik a *Hang-lépcső* kiadvány programját már elsajátították, és még egy évet maradnak az óvodában az illetékes szakszolgálat véleménye alapján, vagy éppen most kezdik az általános iskolát. Emellett kiváló segítője a különféle iskola-előkészítő foglalkozásoknak. A *Hang-lépcső* tréningprogram nem feltétele a *Hang-lépcső 2.* programnak, így akkor is elvégezhető, ha a tréningben korábban nem vett részt a gyermek.

Miben más a *Hang-lépcső* 2. program, mint a *Hang-lépcső* tréningprogram? Fő célja továbbra is a hangtani tudatosság fejlesztése, mindez azonban kiegészül a hang-betű összekapcsolás élményének a kialakításával. Fontos megjegyezni, hogy a tréningprogramnak nem célja a betűtanítás. A cél az, hogy a gyermekekben kialakuljon a betű-hang egyeztetésének az élménye, megtapasztalják, hogy a hangot kiejtjük, halljuk, a betűt pedig leírjuk, látjuk. Ezáltal a gyermekek implicit tudást szereznek arról, hogy a kiejtett beszédhang egy lerajzolt/leírt vizuális jellel kapcsolódik össze.

A megcélzott korcsoport a 6–8 éves gyermekeké, így a hangtani tudatosság feladatai már alapvetően „nehezebbek”, mint a *Hang-lépcső* kiadványban, és bizonyos modulok kevésbé hangsúlyosak, mások pedig jóval inkább előtérbe kerülnek, mint az első tréningprogram esetében.

A tréningprogram a fonológiai tudatosságot hét bázisterületen fejleszti: hallási figyelem és hallási észlelés, mondat szintű tudatosság, szó szintű tudatosság, szótag szintű tudatosság, fonémaszint 1. (kezdőhang), fonémaszint 2. (műveletek), rímek, és ez kiegészül a hang-betű megfeleltetés gyakorlófeladataival. A tréningprogram tartalmaz elméleti háttérismereteket, feladatleírásokat és képanyagot. Az egyes feladatleírásoknál mindig szerepel a cél, az eszköz(ök), a feladat, az instrukció, a játékötlet(ek), valamint a megjegyzés(ek) leírása. A tervezéshez itt is található egy Gantt-diagram, amely heti szintre lebontva adja meg a gyakorlatok sorrendjét és rendszerességét. A jól összeállított kiadvány figyelembe veszi a korosztályi sajátosságokat, és élménnyé teszi a gyermekek számára a betű- hang megfeleltetést.

A hangtani tudatosságot fejlesztő memóriajátékoknak négy típusa áll rendelkezésre:

- „Első hang azonos” memóriajáték
- „Utolsó hang azonos” memóriajáték
- „Első szótag azonos” memóriajáték
- „Utolsó szótag azonos” memóriajáték

Ezek a kártyajátékok (1. kép) azért különlegesek, mert nem az azonos képek rendeződnek párba, hanem az azonos nyelvi elemekkel mint a szókezdő hanggal, az utolsó hanggal vagy az első és utolsó szótaggal alkotnak párokat. A játék a hangtani tudatosság fejlődésében segíti a gyermeket, a nyelvi kreativitáson túl pedig élvezetes formában fejleszti a kombinációs készséget.

A játék szóanyagában a párok nem tartoznak egy kategóriába / egy főfogalom alá, nem hasonlítanak vizuálisan egymáshoz, és az elemek eltérő szótagszáma miatt a gyermek a döntéseiben kifejezetten a hangtani tudatosságára, saját beszédének a megfigyelésére tud támaszkodni. Itt tehát az *ásó* nem egy másik *ásó* a párja, hanem az *ágy*, mert azonos hanggal kezdődik. Az *almá*nak sem egy másik *alma*, hanem az *alszik* a párja, mert azonos szótaggal kezdődik. A *bűvész* párja az *ananász*, mert azonos hanggal végződik, és a *bicikli* párja a *krumpli*, mert azonos szótaggal végződik.

1. kép
Memóriakártyák

A kártyajátékok kiváló kiegészítői a *Hang-lépcső* és a *Hang-lépcső 2.* című tréningprogramnak, de önálló játékként is jó szórakozást jelentenek, élményszerűen, játékosan támogatják a nyelvi fejlődést. A gyermekek számára ismeretlen szavak elmagyarázásával pedig a szókincs bővíthető. Szükség esetén a játék felfelé fordított/látható képekkel is játszható, ilyenkor mindvégig látják a gyermekek a képeket, így keresik a párokat. A játékot akár egy játékos is játszhatja, ebben az esetben csak ő forgatja a kártyákat. Minden kártyacsomag 50 db memóriakártyát (25 párt) tartalmaz. Egy-egy játék során nem feltétlenül kell az összes kártyát használni, ezáltal elkerülhető, hogy a gyermekek megjegyzzék, megtanulják az egyes párokat. A kártyák szóanyagát megfelelően állították össze, a rajzok felimerhetők, változatos módon lehet használni a játékot a foglalkozásokon, örömmé teszik a fonológiai (hangtani) tudatosság fejlesztését.

Hangtani tudatossági gyorsteszt

Az ötéves kori logopédiai szűréseken a logopédusok gyakran találkoznak azzal a jelenséggel, hogy kizárólag a fonológiai/hangtani tudatosság területe mutat elmaradást. A fejlesztés megkezdéséhez az adott terület részletes, célzott megismerésére is szükség van. A vizsgálat megalkotásával az volt a cél, hogy 5–7 éves korú gyermekek hangtani tudatosságára nézve kellő információt adjon, külföldi és hazai kutatási eredmények által igazolt, releváns feladatokra épüljön, valamint az egyéni teljesítmények értékeléséhez nagy referencia-adatbázison alapuló objektív kritériumokat tartalmazzon. Mindemellett fontos volt, hogy az eljárás könnyen értelmezhető, kivitelezése pedig egyszerű és gyors legyen.

A vizsgálat alkalmazása logopédiai kompetenciához kötődik, hiszen a logopédusok esetében biztos alapokat nyújtanak a professzionális beszédminta, a széles körű nyelvi, pszichológiai, (gyógy)pedagógiai ismeretek, valamint a gyermekvizsgálati képzettség és gyakorlat. A gyorsteszt olyan készségek vizsgálatára alkalmas, amelyek az írott nyelv elsajátításának a nehézségeit jelezhetik előre. A vizsgálat először a szótagszintű, majd a fonémaszintű tudatosságra irányul, megalapozva a nagyobb nyelvi egységek, a tágabb értelemben vett fonológiai tudatosság felől a legkisebb nyelvi egységek, a szűkebb értelemben vett fonológiai tudatosság felé történő haladás irányát. A gyorsteszt bemérése mintegy 1000 főnél, 5;00–6;11 éves gyermeknél történt, ennek eredményei a gyorsteszt részét képező kutatási jelentésben olvashatók részletesen. A logopédiai rávizsgálások során a gyorsteszt nagy segítséget nyújt a logopédusoknak, megfelelő információt ad a fonológiai (hangtani) tudatosság fejlettségéről.

Összegzés

A *Hang-lépcső* kiadványok hangtani tudatosságot fejlesztő nyelvi játékaival esélyt adnak a szerzők a gyermekeknek, hogy az írott nyelvet könnyedén elsajátíthassák. Mindezt úgy, hogy közben a gyermekek örömteli, nyelvi játékokat játszhatnak az anyanyelvükön, az anyanyelvükkel.

Az érdeklődők a 4x45 perces online *Hang-lépcső* tanfolyamokon ismerkedhetnek meg a hangtani tudatosság elméleti hátterével, részletesen tájékozódhatnak a *Hangtani tudatosság gyorsteszt* – az ötéves kori logopédiai szűrésre épülő, szótag- és fonématudatosságot feltáró vizsgálóeljárás – alkalmazásáról, valamint a teljes *Hang-lépcső* tréningprogramról. A tanfolyam elvégzéséről tanúsítványt kapnak (1, 2).

A *Hang-lépcső* kiadványcsomaggal a résztvevők játékosan alapozhatják meg az írás-olvasás könnyebb megtanulását, amely sikerélményt nyújt a gyermekek számára. Ajánható családok, óvodák, fejlesztő foglalkozásokat tartó szakemberek és logopédusok számára, különösen azoknál a gyermekeknél, akik a kötelező ötéves kori logopédiai szűrésen a nyelvi területen, azon belül a hangtani tudatosság területén alulteljesítettek.

Irodalom

(1) logopédia.hu weboldala. www.logopedia.hu (2023. június 15.)

(2) Betűbazar. www.betubazar.hu (2023. június 15.)

Molnárné Bogáth, Réka: Publications of the Voice-Step training programme

Az írás szerzőjéről

Molnárné Bogáth Réka
mesterpedagógus,
okleveles, szakvizsgázott
gyógypedagógus-logopédus
Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat
XXII. Kerületi Tagintézménye

[rbogath\[kukac\]gmail.com](mailto:rbogath[kukac]gmail.com)
ORCID: 0009-0006-7415-631